

STRESZCZENIE

„Studium empiryczne wiedzy o dopingu sportowców na przykładzie wybranych reprezentacji narodowych w Polsce”

Tomasz Balcerek

Wstęp: Doping stanowi bardzo dobrze znane zjawisko w sporcie, które głównie było rozpatrywane na gruncie nauk biomedycznych i dotyczyło negatywnego wpływu na funkcje życiowe organizmu człowieka. Jednakże bardzo ważny aspekt walki z nim stanowi psychospołeczne podejście sportowca do dopingu, ponieważ pojęcie „dopingu” powraca ostatnio coraz częściej do rozważań poświęconych problemom współczesnego sportu wyczynowego. Doping jest świadomym przyjmowaniem jakiegokolwiek substancji zbędnej dla normalnie funkcjonującego organizmu lub nadmiernej dozy lekarstwa w jednym celu – sztucznego podniesienia siły i wytrzymałości w walce sportowej. Poprzez swój dynamiczny rozwój, korzyści i konsekwencje, które za sobą niesie, staje się on współcześnie głównym problemem społeczeństwa.

Wraz z każdymi zawodami pojawia się nowa metoda czy substancja zabroniona, łamiąca zasady fair play, a zmierzająca do umożliwienia zdobycia upragnionych rekordów, sławy czy pieniędzy, nie licząc przy tym własnego zdrowia i krzywdy dla społeczeństwa po wyjściu na jaw stosowania przez mistrzów dopingu. Zawodnik stosujący zakazane środki i zabronione metody, by osiągnąć sukces sportowy musi mieć świadomość, że jego działania są nieuczciwe, a zdobyte medale i nagrody są niezasłużone. Sport zmierzający do wygranej poprzez doping jest zjawiskiem ogólnie potępianym, a obok zjawiska komercjalizacji staje się największym zagrożeniem dla uniwersalnych wartości sportu.

Cele pracy: Celem pracy jest zbadanie stanu wiedzy i świadomości o dopingu oraz określenie postaw wobec zjawiska dopingu w sporcie wśród wybranych członków reprezentacji narodowych. Analiza zaprezentowanych wyników może okazać się przydatna w modyfikowaniu i rozwoju treści edukacyjnych, skierowanych do świata sportu: trenerów, psychologów sportowych, lekarzy, fizjoterapeutów i zawodników przez Komisję do Zwalczenia Dopingu w Sporcie.

Material i metody: W pracy wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego wspartego techniką ankietową. Pomocniczą rolę w opracowywaniu i interpretacji zebranego materiału pełnią następujące metody badawcze: analiza literatury, analiza aktów prawnych, metoda historyczna oraz komparatystyczna.

Kwestionariusz ankiety zawiera 36 pytań, w skład których wchodzi pytania otwarte i zamknięte. Kategoryzując pytania kwestionariusza, wyodrębniono: pytania metryczkowe dotyczące danych społeczno-demograficznych respondenta, pytania pozwalające określić poziom aktywności sportowej oraz wiedzę o dopingu w sporcie. Ankieta jest projektem autorskim. Uzyskane dane empiryczne zgromadzono w komputerowej bazie danych, przygotowanej w arkuszu kalkulacyjnym Excel 2007, a następnie opracowano je w programie STATISTICA 10 (StatSoft Inc.). Za jego pomocą wykonano szereg analiz oceniających zależności i istotności pomiędzy zmiennymi jakościowymi, przedstawionymi w formie liczebności. W tym celu zastosowano test niezależności chi-kwadrat (χ^2) Pearsona.

Za pomocą ankiety zostało przeprowadzone badanie, które polega na zbadaniu wybranych zawodników z seniorskich reprezentacji narodowych, których związek sportowy wyraził zgodę na przeprowadzenie ankiety. Etap ten obejmował 250 uczestników, po odrzuceniu niekompletnych kwestionariuszy zakres poddany analizie porównawczej materiału obejmował 158 osób – 72 kobiety i 86 mężczyzn w wieku od 17 do 36 lat.

Wyniki: Spośród 158 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie dotyczące znajomości zjawiska dopingu w sporcie, ok. 65% badanych poprawnie określiło znaczenie słowa doping. W powyższej grupie znalazło się 53% mężczyzn i 47% kobiet. Analizując pytanie pod kątem zmiennej – płeć, nie zachodzi istotny statystycznie związek między płcią badanych respondentów a częstotliwością występowania poprawnej odpowiedzi dotyczącej dopingu. W przypadku pytania bardziej szczegółowego, dotyczącego określenia różnicy pomiędzy pojęciem „doping” a „wspomaganie”, 100% badanych sportowców udzieliło prawidłowej odpowiedzi. Głównym motywem sięgania po środki dopingujące w sporcie według większości ankietowanych jest chęć poprawy wyniku (70%), zwycięstwo (69%), szybka poprawa zdolności motorycznych i fizjologicznych organizmu (53%) oraz szybkie osiągnięcie sukcesu sportowego (49%). Duża grupa ankietowanych, bo aż 94%, zdaje sobie sprawę ze szkody dla zdrowia jaką niesie za sobą doping. Powyższe poglądy reprezentuje 94% badanych mężczyzn i 93% kobiet. Respondenci twierdzą również, że w efekcie permanentnego stosowania dopingu zażywający najbardziej narażeni są na: bezpłodność, zmiany fizyczne i behawioralne, uszkodzenie organów wewnętrznych, uzależnienie fizyczne

i psychiczne, a w skrajnych przypadkach nawet na śmierć. Opinie dotyczące skuteczności kontroli antydopingowej są wśród respondentów podzielone: dominują odczucia pozytywne, ponieważ 61% badanych uważa, że spełniają swoją rolę, tylko 9% ankietowanych ocenia negatywnie funkcję, jaką pełnią w sporcie. Respondenci opowiadają się jednomyślnie przeciw stosowaniu dopingu w sporcie – 92% oraz wykazują się negatywnym stosunkiem wobec niego.

Wnioski:

1. Badani sportowcy posiadają duży zasób wiedzy ogólnej o dopingu w sporcie oraz zdają sobie sprawę z zagrożeń w sferze psychicznej i fizycznej, które on za sobą niesie.
2. Respondenci wskazali głównie jako skuteczne metody walki z dopingiem: edukację zawodników od najmłodszych lat, wzrost liczby kontroli antydopingowych, surowsze kary – obejmujące całkowite wykluczenie.
3. Badani sportowcy opowiadają się prawie jednomyślnie przeciw dopingowi w sporcie oraz wykazują się negatywnym stosunkiem wobec niego.
4. Wyniki badań oraz opinie respondentów wskazują, że są oni świadomi zagrożeń wynikających ze stosowania dopingu. W swoich poglądach wskazują, że używanie środków dopingu zagraża zdrowiu i życiu, uzależnia od stosowania owych specyfików oraz łamie zasadę fair play.
5. Respondenci, którzy zażywali doping oraz badani, którzy jego nie stosowali deklarują chęć oglądania rywalizacji sportowej pozbawionej niedozwolonego wspomaganie, odbywającej się zgodnie z regułami fair play, lecz na niższym poziomie.
6. Dotychczasowe badania nie dają nam pełnego obrazu zagrożeń i skali stosowania substancji dopingowych wśród sportowców. Istnieje więc potrzeba: ujednoczenia metod badawczych i rozwiązań metodologicznych, poszerzenia spektrum badawczego (nowe dyscypliny sportowe), aby opracowane materiały edukacyjne były kierowane do konkretnych grup narażonych na wysokie ryzyko pogorszenia zdrowia.